

تحلیل مضمون بحران‌های فرهنگی - سیاسی پیش روی حوزه‌ی علمیه در اندیشه‌ی آیت‌الله خامنه‌ای

سعید قربانی تازه کندی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۶

چکیده: ضرورت حفظ و صیانت حوزه علمیه به‌عنوان مؤسس و مولد انقلاب اسلامی و تثبیت گر نظام و حافظ نظام جمهوری اسلامی ایران در تقابل با آسیب‌ها و تهدیدها و بحران‌ها امری حیاتی است. در بیانات رهبر انقلاب اسلامی مکرر نسبت به تهدیدها و بحران‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه اشاره شده و ایشان یکی از دغدغه‌هایشان ظاهر شدن تهدیدها و آسیب‌ها در نهاد مقدس حوزه‌ی علمیه است. آنچه در این مقاله قرار است مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد توجه به آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی حوزه علمیه در نگاه آیت‌الله خامنه‌ای می‌باشد. در بیانات ایشان آنچه به‌عنوان یافته‌های پژوهش به دست می‌آید این‌که آسیب‌هایی مانند تحجر، تجمل‌گرایی، سستی و غفلت، بی‌توجهی به مسائل سیاسی و تبلیغ و ترویج جدایی دین از سیاست و امثال آن حوزه را تهدید می‌کند. در این پژوهش از روش تحلیل مضمون که شامل سه محور مضامین پایه، مضامین فراگیر و مضامین سازمان دهنده و شبکه‌ی مضامین است آسیب‌ها در اندیشه مقام معظم رهبری بررسی خواهد شد. سؤالی که محقق مترصد پاسخ‌دهی به آن است این‌که در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه کدامند؟

واژگان اصلی: آیت‌الله خامنه‌ای، حوزه علمیه، انقلاب اسلامی، انقلابی گری، حوزه انقلابی، جمهوری اسلامی، نظام اسلامی.

^۱ استادیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. s.gorbani@ihcs.ac.ir

طرح مسئله

انقلاب ظهور انقلاب اسلامی ایران و در مراحل بعدی، تثبیت و پایداری آن با هدایت و رهبری حوزه علمیه و روحانیت انجام شده است، به عبارتی دیگر انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی با محوریت مبانی دینی و اسلامی تنها با حضور معنوی روحانیت امکان عملیاتی شدن یافته است. انقلاب اسلامی توسط همه‌ی مردم ایران به سرانجام رسید ولی هدایت معنوی و دینی آن از کانال روحانیت و حوزه‌ی علمیه انجام شده است. بر این اساس اگر قرار است انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی به حیات طیبه‌ی خود ادامه دهد لازم است که در ذیل نظر حوزه باشد. به تعبیری حوزه‌ی علمیه مادر انقلاب و جمهوری اسلامی است که در صورت فقدان حوزه، چنین فرزند خلفی هرگز تولد نمی‌یافت. آسیب در حوزه به‌طور یقین، انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی را دچار آسیب و بحران خواهد کرد. مبانی ظهور جمهوری اسلامی با هدایت حوزه جنبه‌ی فکری و عملیاتی به خود گرفته است. بر همین مبنا، اگر مبنا و وجودی حوزه که اسلام و دین الهی است دچار تهدید و آسیب شود به‌طور یقین آثاری از نظام اسلامی بر جای نخواهد ماند. بر این اساس در این مقاله تلاش شده است تا آسیب‌های پیش روی حوزه با تأکید بر اندیشه‌ی مقام معظم رهبری آیت‌الله خامنه‌ای مورد تحلیل و واکاوی قرار گیرد. آنچه از بیانات رهبری به دست می‌آید این که حوزه نیز ممکن است مثل نهادهای دیگر دچار آسیب شود و این آسیب‌ها می‌توانند شامل مواردی چون تحجر، مقدس‌مآبی، عوام‌زدگی، تجمل‌گرایی، علم بدون اخلاق، فقدان تهذیب نفس، سستی و غفلت و جدایی دین از سیاست و التقاط و امثال آن شود. البته حوزه‌ی علمیه با رهبری امام خمینی اندیشه‌ی نو دینی را برای نظام بین‌الملل مطرح کرد و حکومتی را بر مبنا و اندیشه‌ی دینی طراحی کرد، بر این اساس قدرت‌های بین‌المللی را دچار چالش جدیدی کرد. بر همین مبنا آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی حوزه صرفاً بعد داخلی ندارد و بعد خارجی نیز می‌تواند مانعی اصلی در مقابل اهداف دینی حوزه قرار گیرد. لذا در این نوشتار عمدتاً عوامل و آسیب‌های داخلی و در مواردی آسیب‌ها و موانع خارجی با تأکید بر اندیشه‌ی رهبری بررسی خواهد شد.

در این مقاله تلاش این است که از روش تحلیل مضمون استفاده شود. در روش تحلیل مضمون سه محور مضامین پایه، فراگیر و شبکه‌ی مضامین مورد بررسی قرار می‌گیرد در مرحله‌ی اول این روش، متن اصلی مورد تحلیل قرار می‌گیرد و جملات و کلیدواژه‌هایی تحت عنوان مضامین پایه از آن‌ها استخراج می‌گردد و پس از استخراج مضامین پایه، کلیدواژه‌هایی تحت عنوان مضامین فراگیر از آن‌ها مستخرج می‌گردد و در انتها تلاش می‌شود تا مدل یا شبکه از مضامین ارائه شود. براساس عنوان انتخاب‌شده، در مرحله‌ی اول بیانات رهبری در مورد آسیب‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه شناسایی می‌شود و سپس به صورت جمله‌ای یا اصطلاحی به صورت مضامین پایه از متن استخراج می‌گردد و بعد جملات انتخاب‌شده در جدولی مجزا به پیوست پشت سر هم قرار داده‌شده و مضامین فراگیر از آن استنباط می‌گردد و در انتها با توجه به مضامین پیرو و مضامین فراگیر، شبکه مضامین به صورت مدل طراحی می‌گردد.

سؤالی که در این پژوهش برای محقق مطرح است این‌که آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه با توجه به بیانات مقام معظم رهبری کدامند؟ و همان‌طور که در فوق بیان شد، روش استفاده‌شده نیز روش تحلیل مضمون و توصیفی تحلیلی خواهد بود.

مدل نظری: الگوی سه وجهی

تلاش بر این است که با استفاده از سه رویکرد بینشی - اعتقادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در نگاه آیت‌الله خامنه‌ای تحلیل شود.

الف. رویکرد بینشی - اعتقادی

منظور از رویکرد بینشی - اعتقادی این است که باور، اعتقاد و معرفت نسبت به مسائل پیرامون بر اساس رویکرد دینی و اسلامی مورد تبیین و بررسی قرار گیرد. اگر بینش و نوع جهان‌بینی صادرشده از انسان بر اساس مبانی و ارزش‌های اسلامی باشد، انحراف فکری به وجود نمی‌آید. البته در مواردی ممکن است انحراف فکری و تئوریک نباشد، ولی در رفتار و عملکرد تحریف ایجاد شود؛ ولی مبنای ورود به عملکرد صحیح نیازمند باور و بینش صحیح دینی است. در پژوهش حاضر تلاش بر این است آسیب‌های دارای رویکرد بینشی - اعتقادی پیش روی حوزه علمیه مورد تحلیل قرار گیرد،

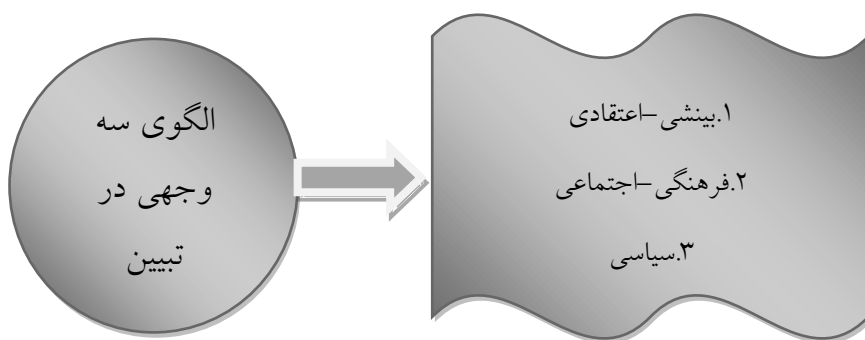
آسیب‌هایی مثل انحراف در معرفی دین و عدم آگاهی صحیح و منطقی به مسائل دنیا از جمله‌ی این موارد است که در اندیشه‌ی رهبری مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

ب. رویکرد فرهنگی-اجتماعی

منظور از رویکرد فرهنگی-اجتماعی این است که بینش صحیح در عرصه فرهنگی و اجتماعی وارد شود و زندگانی همراه با سعادت و هدایت را برای بشریت به ارمغان آورد. بینش و اعتقاد نیز زمانی که با منطق و عقلانیت همراه باشد و به همان صورت منطقی در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی ورود نماید، مانع آسیب به حوزه‌های علمیه به‌عنوان مادر نظام اسلامی خواهد شد.

ج. رویکرد سیاسی

منظور از وجهی سیاسی این است که بینش صحیح و منطقی منبعث از مبانی و ارزش‌های اسلامی به رویه‌ی صحیح در وادی سیاست امت اسلامی ورود پیدا کند و به‌نوعی سیاست تجلی بینش و اعتقاد راستین به مبانی اسلامی باشد؛ در این صورت سیاست در راستای اهداف الهی قرار می‌گیرد، در نتیجه باورها و عملکردهای سیاسی مستخرج از آن باعث تقویت اسلام و مبانی دینی می‌شود. در مورد حوزه‌های علمیه نیز این وضعیت قابل بررسی است که باعث می‌شود آسیب‌های سیاسی پیش روی حوزه‌های علمیه بر اساس اندیشه رهبری شناسایی شود و سپس بعد از شناسایی رفع شود.

شکل شماره ۱: الگوی سه وجهی تبیین آسیب‌ها

روش پژوهش: تحلیل مضمون

در این مقاله جهت بررسی آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در اندیشه مقام معظم رهبری از روش کیفی تحلیل مضمون استفاده شده است. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش داده‌ها را سازماندهی و با جزئیات توصیف می‌کند اما می‌تواند از این فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر نماید (کمالی، ۱۳۹۷: ۱۸۹). تحلیل مضمون، روشی است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به کار می‌رود. البته به دلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه شود و به همین دلیل تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب می‌کند. برخلاف روش‌های تحلیل گفتمان یا تحلیل محتوا، تحلیل مضمون ساده به پژوهشگر اجازه نمی‌دهد درباره زبان استفاده شده در متن، ادعاهایی کند. تحلیل مضمون به روش‌های گوناگونی قابل اجرا و استفاده است (درخشه و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۳).

مراحل روش تحلیل مضمون عبارت‌اند از:

۱. تحویل متن و استخراج مضامین پایه‌ای: برای شروع کار تحلیل مضامین در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای لازم است مضمون‌های پایه استخراج شود و نخستین مرحله، تحویل متن است. در این مرحله، نقل قول‌های مربوط به آیت‌الله خامنه‌ای مربوط به آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه استخراج می‌شود. این مضامین در کدهایی سازماندهی می‌شوند که با عنوان مضامین پایه‌ای شناخته می‌شوند. این مضامین برای شکل‌گیری مضامین فراگیر لازم هستند و اگر روند استخراج کدها و مضامین عام به خوبی انجام نشود، بستر استخراج مضامین فراگیر فراهم نمی‌شود.

۲. تبدیل مضامین پایه به مضامین فراگیر: در مرحله دوم تحلیل مضمون، مضامین پایه‌ای به مضامین فراگیر تبدیل می‌شوند. در این مرحله، مضمون‌های سازمان‌دهنده از مضامین استخراج شده از مرحله تحویل متن نیز انتزاع می‌شوند. اقدام اساسی در این مرحله، سازماندهی مجدد مضامین اولیه برای ارائه مضامین انتزاعی‌تر است که فرصت دستیابی به مضامین اصلی و فراگیر را فراهم می‌آورد.

۳. کشف و توصیف شبکه مضامین: بعد از استخراج مضامین پایه و فراگیر در مرحله اول

و دوم تحلیل مضمون، فضای لازم برای توصیف و تشریح مضامین مربوط به آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای فراهم می‌شود. با تحلیل مضامین استخراج‌شده و کدگذاری‌های لازم، شبکه مضامین تشریح و توصیف می‌شود. در انتهای این مرحله، مجموعه مضامین مندرج در جداول تحلیل مضمون به صورت تحلیلی ارائه می‌شود و نمودار شاخص شبکه مضامین ارائه می‌شود.

اهمیت و ضرورت پژوهش

شناسایی و شناساندن بحران‌ها و آسیب‌های پیش روی حوزه‌های علمیه به عنوان پیشران ظهور و تجلی انقلاب اسلامی و معرفی و ارائه راه‌حل‌های مناسب در این وادی، همچنین تأکید رهبران انقلاب اسلامی و در زمان حال تأکید آیت‌الله خامنه‌ای بر موضوع صیانت و حفظ حوزه‌های علمیه نشان‌گر درجه و میزان اهمیت و ضرورت پژوهش پیش رو است. بنابراین توجه و تقویت حوزه‌های علمیه در طول حیات جمهوری اسلامی ایران موردعنایت ویژه بوده و هست. لذا تحقیق پیرامون عنوان فوق ضروری و حیاتی است و بی‌توجهی به این مقوله به نوعی غفلت پژوهشی به شمار می‌رود.

ادبیات پژوهش

پیرامون موضوع حوزه‌های علمیه، مقالات، کتب و رساله‌های گوناگونی به رشته‌ی تحریر درآمده و هر کار پژوهشی بر مبنای سلیقه‌ی فکری و دغدغه‌هایی که داشته کنکاشی را انجام داده است که در ذیل به صورت جدول به مواردی اشاره می‌گردد تا نوآوری پژوهش حاضر عیان گردد:

ردیف	نویسنده نویسندگان	عنوان اثر	روش پژوهش	توضیحات (هدف/سؤال)
۱	مرتضی توکلی محمدی	گفتمان انقلاب اسلامی و حوزه‌ی علمیه‌ی انقلابی از دیدگاه مقام معظم رهبری	توصیفی- تحلیلی	در این مقاله مؤلف تلاش کرده است تا شاخص‌های نهفته در متن حوزه‌های علمیه که نشان‌گر انقلابی بودن آن نهاد است به تصویر بکشد و یافته‌ها نشان‌گر آن است که حوزه‌ی علمیه با مزین شدن به شاخص‌هایی

				چون پابندی به ارزش‌های اسلامی، همت در جهت نیل به اهداف والای انقلاب اسلامی، پابندی به استقلال کشور، تقوای دینی و سیاسی نهادی انقلاب به شمار می‌رود.
۲	محسن مهاجر نیا	آسیب‌شناسی تفکر انقلابی گری در حوزه	توصیفی - تحلیلی	در این مقاله نویسنده ضمن پرداختن به شاخص‌های انقلابی حوزه همچون پابندی به مبانی و ارزش‌های اسلامی، ایمان و تقوای سیاسی و امثال آن، آسیب‌های سیاسی پیش روی حوزه همچون عدم تولید فکر و اندیشه، گرفتاری در دام تحجر، افراط و تفریط و امثال آن را به صورت محدود مورد کنکاش قرار دهد.
۳	سید صمصام الدین قوامی و علی روشن	شیوه‌های مدیریت ارزش‌های انقلابی در حوزه و دانشگاه از منظر امام خمینی(ره)	توصیفی - تحلیلی	در این پژوهش نویسنده تلاش کرده است ضمن تحلیل و کاوش پیرامون مباحث مدیریتی امام خمینی، برخی از آسیب‌های پیش روی حوزه همچون تشریفات، تجمل‌گرایی و... را به صورت اجمالی مورد کنکاش قرار دهد.
۴	منصور میر احمدی	از سیاست زدگی، سیاست پرهیزی، سیاست‌گریزی تا حوزه انقلابی	توصیفی - تحلیلی	در این نوشتار نویسنده مترصد آن بوده است تا سیاست‌گریزی و سیاست زدگی به‌عنوان آسیب‌های پیش روی حوزه انقلابی را مورد تحلیل قرار دهد.
۵	مسعود پورفرد	حوزه انقلاب، حفظ و تداوم نظام جمهوری اسلامی ایران	توصیفی - تحلیلی	در این پژوهش نگارنده با بهره‌گیری از روش توصیفی تحلیلی، به شش مورد از ویژگی‌های حوزه‌ی انقلابی که باعث حفظ و تداوم نظام اسلامی می‌شود مانند روزآمدی در فرهنگ

				اسلامی، ترویج فرهنگ گفت‌وگو، خلافت و تفکر سیستمی در سیاست و... پرداخته است.
۶	محمد مهدی بهداروند	بررسی چالش‌های علمی، آموزشی فراروی نظام آموزشی حوزه علمیه قم	توصیفی- تحلیلی	در این کتاب چالش‌های آموزشی، تحقیقی، و تبلیغی بر اساس اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای مورد توجه قرار گرفته است.
۷	ابوالقاسم کارگر	طلبه انقلابی شاخص‌ها، آسیب‌شناسی و راهکارها	توصیفی- تحلیلی	در این کتاب نویسنده ضمن پرداختن به شاخص‌های انقلابی طلبه‌ها همچون آرمان‌خواهی، آگاهی سیاسی، روحیه جهادی و پایبندی به ارزش‌های انقلاب اسلامی به آسیب‌های پیش روی حوزه‌های علمیه و طلبه‌های انقلابی اهتمام داشته است.
۸	محمود رجیبی	شاخصه‌های دهگانه حوزه انقلابی	توصیفی- تحلیلی	در این مقاله صرفاً شاخص‌های انقلابی حوزه مورد بررسی قرار گرفته است که در صورت فقدان شاخص‌های مورد اشاره، حوزه انقلابی نبوده و این مسئله برای نظام اسلامی و حوزه علمیه آسیب است.

وجه نوآوری پژوهش: با ارائه‌ی سوابق پژوهش که در فوق مورد بررسی قرار گرفت. در باب حوزه‌ی انقلابی و آسیب‌های پیش روی حوزه‌های علمیه به صورت محدود مقالاتی تحریر یافته است و هر مقاله‌ای گوشه‌ای از آسیب‌ها را به صورت اجمالی مورد واکاوی قرار داده است. لذا آنچه در این پژوهش به عنوان نوآوری مطرح است کنکاش آسیب‌های پیش روی حوزه انقلابی در ابعاد مختلف فرهنگی، بینشی، اجتماعی و سیاسی با تأمل در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون می‌باشد.

آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در نگاه آیت‌الله خامنه‌ای

الف. بینشی - اعتقادی

در این بخش از مقاله آسیب‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه که دارای رویکرد بینشی و اعتقادی هستند در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری مورد تحلیل و واکاوی قرار می‌گیرد:

۱. انحراف در معرفی دین

«دین را آن‌چنان که خدا خواسته است، باید به مردم ارائه دهند. این هم احتیاج به تحقیق، به نوآوری، به روشنفکری، به آگاهی از دنیا و به خالی بودن از هواها و هوس‌های دنیایی دارد. اگر نه در همه؛ لاقلاً در بخش عظیمی و حداقل در کسانی که دست‌اندرکار و مسئول هستند.» (بیانات رهبری، ۹/۲۴/۱۳۷۲)

۲. عدم آگاهی از مسائل دنیا

«امروز این‌قدر مباحث کلامی در دنیا مطرح می‌شود که حوزه‌ی علمیه از آنها مطلع نیست. می‌دانید امروز چقدر در دنیا مسأله‌ی دین‌شناسی و فلسفه‌ی دین، مورد بحث است و چه کسانی می‌نویسند و می‌گویند و تحقیق می‌کنند و ما خبر نداریم؟ این عیب بزرگی است. البته کسانی از آحاد منتسب به حوزه، کارهای با ارزشی کردند و می‌کنند؛ اما این کار، کار حوزه - در شکل نظام‌یافته‌ی آن - نیست. نظام حوزه بایستی جواب بدهد. انصافاً حوزه در این زمینه کاری نمی‌کند.» (بیانات رهبری، ۹/۱۳/۱۳۷۴)

۳. عدم قرائت صحیح قرآن

«درحالی‌که ما در حوزه‌های خودمان طلبه‌هایی را مشاهده می‌کنیم که درس هم مقداری خوانده‌اند، لکن هنوز به همین قرائت رایج قرآن که ما با آن انس داریم - یعنی قرائت حفص - تسلط ندارند، فضلاً از اینکه قرائت دیگر را بدانند؛ یعنی اشکالاتی در تلاوتشان هست.» (بیانات رهبری، ۱۲/۲۷/۱۳۶۸)

۴. غفلت از فلسفه اسلامی

«خواستند برای فلسفه‌ی اسلامی رقیب درست کنند؛ لذا فلسفه‌های غربی را آوردند و ترجمه و ترویج کردند. با غفلت حوزه‌های علمیه‌ی ما تدریجاً کار به جایی رسید که هر وقت در محیط‌های دانشگاهی اسم فلسفه برده می‌شد - الان هم تقریباً همین‌طور است - ذهن به سمت «کانت» و «هگل» و امثال اینها می‌رفت و تصور می‌شد اصلاً فلسفه محصول تفکر این‌هاست. زمانی که تفکرات مارکسیستی در ایران خیلی رواج

داشت، یکی از قلم‌های عمده‌ی تبلیغاتی کمونیستها کوبیدن منطق ارسطویی و منطقی شکلی بود که در مقابل منطق دیالکتیک فحش محسوب می‌شد؛ می‌گفتند اینها طرفدار منطق ارسطویی‌اند، تا این حد فلسفه‌ی اسلامی و مبانی فلسفه‌ی اسلامی و از جمله منطق را ضد‌ارزش کرده بودند. این کار، حساب شده صورت گرفته است.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۲/۱۰/۲۹)

۵. کج فهمی و غافل بودن

«کج فهمیدن، ساده و سطحی فهمیدن، کند و ناهوشمندانه فهمیدن، غافل ماندن از مسائل جاری عالم و کشور، از جمله‌ی زیان‌بخش‌ترین چیزهایی است که ممکن است حوزه‌ی علمیه با آن روبه‌رو بشود. اینهاست که زمینه را فراهم می‌کند، تا یک عده آدم بددل سوء‌نیت‌دارِ احياناً تحریک‌شده به وسیله‌ی اجانب، در حوزه‌ی علمیه راه بیفتند و حرف‌هایی را مطرح کنند.» (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۱۱/۴)

۶. عدم بهره‌گیری از فکر درست و برنامه‌ریزی

«اگر امروز ارکان حوزه همت بکنند، درست فکر کنند و برنامه‌ریزی کنند، حوزه بیست سال دیگر از لحاظ سطح و عمق و عرض و طول و توسعه‌ی نفوس، از حالا به مراتب بهتر خواهد بود. اگر حالا ما پیش‌بینی نکنیم، نه؛ هیچ معلوم نیست حوزه‌ی قمی در آینده با همین عرض و طول فعلی هم وجود داشته باشد. بزرگانی، محققینی، علمای خوبی، فقهای، فلاسفه‌ای از حوزه گرفته می‌شوند؛ می‌روند - نقصها من اطرافها - جای آنها باید شخصیت‌هایی رشد کنند، ببالند؛ جای آنها را پر کنند و بیش از آنچه که آنها انجام دادند، انجام بدهند. اگر این آینده‌نگری امروز در حوزه‌ی قم انجام نگیرد و به وضع موجود راضی باشیم؛ به همینی که حالا حوزه را یک‌جوری اداره کنیم؛ به این اگر قناعت کنیم، فردا یا حوزه‌ای نداریم یا حوزه‌ای رو به انحطاط خواهیم داشت.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۹/۸)

۱. تحویل متن و استخراج مضامین پایه

جدول شماره ۲. استخراج مضامین فراگیر از مضامین پایه		
ردیف	مضامین پایه	مضامین فراگیر
۱	<ul style="list-style-type: none"> - ضرورت به‌روز شدن حوزه علمیه - معرفی دقیق دین نیازمند گرایش حوزه به مسائل جدید و به‌روز است. - حوزه لازم است به‌دوراز هوی و هوس مدیریت شود. 	انحراف در معرفی دین
۲	<ul style="list-style-type: none"> - عدم اطلاع حوزه از مسائل روز جهانی - غیب بزرگ حوزه عدم تسلط بر مسائل مطرح‌شده پیرامون دین در حیات جهانی است. 	عدم آگاهی از مسائل دنیا
۳	<ul style="list-style-type: none"> - عدم تسلط کافی طلاب به قرائت صحیح قرآن - عدم وجود مکتب‌خانه‌ها و اکتفا به مدارس نوین عامل عدم قرائت صحیح قرآن است. 	عدم قرائت صحیح قرآن
۴	<ul style="list-style-type: none"> - تلاش جهت ایجاد فلسفه‌های رقیب در تقابل با فلسفه‌ی اسلامی - فلسفه‌ی غربی مانعی بزرگ در مقابل ظهور و تجلی فلسفه‌ی اسلامی - در محیط دانشگاه فعالیت علیه فلسفه‌ی اسلامی سازماندهی شده بود. 	غفلت از فلسفه اسلامی
۵	<ul style="list-style-type: none"> - سطحی‌نگری و کج‌فهمی عاملی خسارت‌بار برای نهاد حوزه‌ی علمیه است. - سطحی‌نگری و کج‌فهمی عامل نفوذ در حوزه است. - غفلت از مسائل جاری از آسیب‌های پیش روی حوزه است. 	کج‌فهمی و غافل بودن
۶	<ul style="list-style-type: none"> - تفکر صحیح و منطقی و برنامه‌ریزی شده عامل رشد و تحرک صحیح و منطقی است. - عدم همت مدیران و صاحبان فکر در حوزه زمینه‌ساز بی‌تکلیفی و آینده‌ی مبهم خواهد بود. - فقدان آینده‌نگری در حوزه باعث فقدان یا انحطاط 	عدم بهره‌گیری از فکر درست و برنامه‌ریزی

	حوزه خواهد بود.
--	-----------------

در این بخش، مضامین پایه و کدهای ابتدایی مربوط به آسیب‌های پیش روی حوزه در الگوی بینشی اعتقادی در جدول ارائه می‌شود تا بسترهای استخراج مضمون‌های فراگیر در مرحله بعدی فراهم گردد.

۲. تبدیل مضامین اولیه به مضامین فراگیر

در این بخش، کدهای عام و مضامین پایه که از متون آیت‌الله خامنه‌ای استخراج شدند، به مضامین فراگیر تبدیل می‌شوند تا بستر توصیف مضامین سازمان دهنده فراهم شود.

جدول شماره ۲. استخراج مضامین فراگیر از مضامین پایه		
ردیف	مضامین پایه	مضامین فراگیر
۱	- ضرورت به‌روز شدن حوزه علمیه - معرفی دقیق دین نیازمند گرایش حوزه به مسائل جدید و به‌روز است. - حوزه لازم است به‌دوراز هوی و هوس مدیریت شود.	انحراف در معرفی دین
۲	- عدم اطلاع حوزه از مسائل روز جهانی - عیب بزرگ حوزه عدم تسلط بر مسائل مطرح‌شده پیرامون دین در حیات جهانی است.	عدم آگاهی از مسائل دنیا
۳	- عدم تسلط کافی طلاب به قرائت صحیح قرآن - عدم وجود مکتب‌خانه‌ها و اکتفا به مدارس نوین عامل عدم قرائت صحیح قرآن است.	عدم قرائت صحیح قرآن
۴	- تلاش جهت ایجاد فلسفه‌های رقیب در تقابل با فلسفه‌ی اسلامی - فلسفه‌ی غربی مانعی بزرگ در مقابل ظهور و تجلی فلسفه‌ی اسلامی - در محیط دانشگاه فعالیت علیه فلسفه‌ی اسلامی سازماندهی شده بود.	غفلت از فلسفه اسلامی
۵	- سطحی‌نگری و کج‌فهمی عاملی خسارت‌بار برای نهاد حوزه‌ی	

کج‌فهمی و غافل بودن	علمیه است. -سطحی‌نگری و کج‌فهمی عامل نفوذ در حوزه است. -غفلت از مسائل جاری از آسیب‌های پیش روی حوزه است.	
عدم بهره‌گیری از فکر درست و برنامه‌ریزی	۶ -تفکر صحیح و منطقی و برنامه‌ریزی‌شده عامل رشد و تحرک صحیح و منطقی است. -عدم همت مدیران و صاحبان فکر در حوزه زمینه‌ساز بی‌تکلیفی و آینده‌ی مبهم خواهد بود. -فقدان آینده‌نگری در حوزه باعث فقدان یا انحطاط حوزه خواهد بود.	

ب. فرهنگی - اجتماعی

۱. بی‌اعتنا بودن حوزه

«حوزه‌های علمیه و علمای دین نمی‌توانند نسبت به دستگاه و امور کشور و آنچه که می‌گذرد، بی‌تفاوت باشند و بگویند حالا دیگر خودشان می‌دانند؛ ما چه کار کنیم؛ نه له و نه علیه‌شان چیزی نمی‌گوییم - این از آن قبیل چیزهایی نیست که بشود گفت ما نه له و نه علیه، چیزی نمی‌گوییم؛ نه، مال خودتان است؛ مال روحانیت است؛ مال دین است؛ چاره‌ای ندارید. جمهوری اسلامی است؛ اگر شما کنار کشیدید، جمهوری غیراسلامی خواهد شد.» (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۱۱/۳۰)

۲. انزوای روحانیت

«این بی‌تحرکی و خنثی بودن، باعث متوقف شدن دشمن نمی‌شود بلکه او را به تعدی و خصومت بیشتر تشویق می‌کند.» (دیدار رهبری، ۱۳۸۹/۷/۲۹)

۳. هدر رفتن نیروی انسانی

«حوزه علمیه چه کار باید بکند؟ نباید یک ذره از امکانات حوزه علمیه که عمده‌اش نیروی انسانی است، هدر رود. نباید یک ساعت درس طلبه یا استاد، زائد و بی‌فایده و غیر ناظر به آن نیازها باشد. طلبه‌ای که در حوزه درس می‌خواند، باید در جهت برآوردن یکی از حاجات و رفع یکی از نیازها حرکت کند؛ یعنی یا برای داخل و یا برای خارج، یا برای تألیف و یا برای تحقیق، یا برای تدریس و یا برای تعلیم، خود را آماده کند.» (بیانات رهبری، ۱۳۷۴/۶/۱۴)

۴. حضور منفعلانه

«روحانیت سرباز و خادم دین است و اگر منفعلانه حرکت کند قطعاً دین ضربه خواهد خورد و این مسئله با فلسفه وجودی روحانیت در تضاد است.» (دیدار رهبری، ۱۳۸۹/۷/۲۹)

۵. افراط و تفریط

«اگر آن چیزی که گزارش شده است که به بعضی از مقدسات حوزه، به بعضی از بزرگان حوزه، به بعضی از مراجع یک وقتی مثلاً اهانتی شده باشد، درست باشد، بدانید این قطعاً انحراف است، این خطاست. اقتضای انقلابی گری، اینها نیست» (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۹/۸)

۶. تحجرگرایی

«تحجر این است که، کسی که می‌خواهد کار بزرگی را با این عظمت انجام دهد، نتواند نیازهای زمان و لوازم هر لحظه لحظه‌ی زندگی یک ملت را از قرآن بشناسد و بخواهد در یک وضعیت ایستا و بدون انعطاف، حکم نماید و کار کند و پیش برود. این، امکان‌پذیر نیست. معنای تحجر آن است که، کسی که می‌خواهد از مبانی اسلام و فقه اسلام، برای بنای جامعه استفاده کند، به ظواهر احکام اکتفا نماید و نتواند کشش طبیعی احکام و معارف اسلامی را، در آنجایی که قابل کشش است، درک کند و برای نیاز یک ملت و یک نظام و یک کشور- که نیاز لحظه به لحظه است- نتواند علاج و دستور روز را نسخه کند و ارائه دهد. این، بلای بزرگی است» (بیانات رهبری، ۱۳۷۶/۳/۱۴)

۱. تحویل متن و استخراج مضامین پایه

در این بخش، مضامین پایه و کدهای ابتدایی مربوط به آسیب‌های پیش روی حوزه در الگوی بینشی اعتقادی در جدول ارائه می‌شود تا بسترهای استخراج مضمون‌های فراگیر در مرحله بعدی فراهم گردد.

جدول شماره ۴. تحویل متن و استخراج مضامین پایه آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در اندیشه رهبری			
ردیف	متن	استخراج مضامین پایه	
۱	حوزه‌های علمیه و علمای دین نمی‌توانند نسبت به دستگاه و امور کشور و آنچه که می‌گذرد، بی‌تفاوت	بی‌تفاوتی حوزه‌ی علمیه نسبت به مسائل و امور کشور	

<p>-بی تفاوتی حوزه‌ی علمیه باعث تغییر ماهیت جمهوری اسلامی خواهد بود.</p> <p>-با کناره‌گیری حوزه فضا برای فرصت‌طلبان ایجاد می‌شود.</p> <p>-با انزوا گزینی حوزه‌های علمیه، جمهوری اسلامی حذف خواهد شد.</p>	<p>باشند و بگویند حالا دیگر خودشان می‌دانند؛ ما چه‌کار کنیم؛ نه له و نه علیه‌شان چیزی نمی‌گوییم - این از آن قبیل چیزهایی نیست که بشود گفت ما نه له و نه علیه، چیزی نمی‌گوییم؛ نه، مال خودتان است؛ مال روحانیت است؛ مال دین است؛ چاره‌ی ندارید. جمهوری اسلامی است؛ اگر شما کنار کشیدید، جمهوری غیراسلامی خواهد شد.</p>		
<p>-رد مغالطه‌ی دوری حوزه علمیه از مسائل سیاسی</p> <p>-بی‌تحرکی و انزوای روحانیت عاملی جهت تعدی دشمن خواهد بود.</p>	<p>این بی‌تحرکی و خنثی بودن، باعث متوقف شدن دشمن نمی‌شود بلکه او را به تعدی و خصومت بیشتر تشویق می‌کند.</p>	۲	
<p>- استفاده‌ی بهینه و درست از امکانات</p> <p>- جهت مند بودن مدیریت و منابع در اختیار حوزه علمیه</p> <p>- هدر رفتن امکانات حوزه آسیب است.</p>	<p>حوزه علمیه چه‌کار باید بکند؟ نباید یک ذره از امکانات حوزه علمیه که عمده‌اش نیروی انسانی است، هدر رود. نباید یک ساعت درس طلبه یا استاد، زائد و بی‌فایده و غیر ناظر به آن نیازها باشد. طلبه‌ای که در حوزه درس می‌خواند، باید در جهت برآوردن یکی از حاجات و رفع یکی از نیازها حرکت کند؛ یعنی یا برای داخل و یا برای خارج، یا برای تألیف و یا برای تحقیق، یا برای تدریس و یا برای تعلیم، خود را آماده کند.</p>	۳	
<p>-روحانیت دژ و پناهگاه اصلی دین است.</p> <p>-عدم تحرک و یا حرکت منفعلانه حوزه عامل خسارت برای دین خواهد بود.</p> <p>-ماحصل حرکت منفعلانه که ضربه به دین است، برخلاف فلسفه‌ی وجودی روحانیت است.</p>	<p>روحانیت سرباز و خادم دین است و اگر منفعلانه حرکت کند قطعاً دین ضربه خواهد خورد و این مسئله با فلسفه وجودی روحانیت در تضاد است.</p>	۴	
<p>-جوان طلبه‌ی انقلابی باید از افراط و تفریط اجتناب کند تا در</p>	<p>اگر آن چیزی که گزارش شده است که به بعضی از مقدسات حوزه، به بعضی از بزرگان حوزه، به بعضی</p>	۵	

<p>معروض تهمت قرار نگیرد. -اهانت به مقدسات حوزه و یا بعضی از اعظام حوزه انحراف از مسیر اصلی است. -اهانت و توهین به بزرگان در حوزه، نوعی آسیب است.</p>	<p>از مراجع یک وقتی مثلاً اهانتی شده باشد، درست باشد، بدانید این قطعاً انحراف است، این خطاست. اقتضای انقلابی گری، اینها نیست.</p>		
<p>-شناخت لوازم و نیازهای زمان از ضرورت‌های رشد و تحرک است. -ایستایی و عدم انعطاف عامل تحجر است. -بهره‌گیری از ظرفیت مبانی اسلامی جهت رفع نیازهای زمانه مانع تحجر است. -توجه صرف به احکام شرعی و عدم درک صحیح آن در جهت رفع نیازهای یک ملت، تحجر است که از حوزه نشأت می‌گیرد.</p>	<p>تحجر این است که، کسی که می‌خواهد کار بزرگی را با این عظمت انجام دهد، نتواند نیازهای زمان و لوازم هر لحظه لحظه‌ی زندگی یک ملت را از قرآن بشناسد و بخواهد در یک وضعیت ایستا و بدون انعطاف، حکم نماید و کار کند و پیش برود. این، امکان‌پذیر نیست. معنای تحجر آن است که، کسی که می‌خواهد از مبانی اسلام و فقه اسلام، برای بنای جامعه استفاده کند، به ظواهر احکام اکتفا نماید و نتواند کشف طبیعی احکام و معارف اسلامی را، در آنجایی که قابل کشف است، درک کند و برای نیاز یک ملت و یک نظام و یک کشور-که نیاز لحظه‌به‌لحظه است- نتواند علاج و دستور روز را نسخه کند و ارائه دهد. این، بلای بزرگی است.</p>	۶	

۲. تبدیل مضامین اولیه به مضامین فراگیر

در این بخش، کدهای عام و مضامین پایه که از متون آیت‌الله خامنه‌ای استخراج شدند، به مضامین فراگیر و تبدیل می‌شوند تا بستر توصیف مضامین سازمان دهنده فراهم شود.

جدول شماره ۵. استخراج مضامین فراگیر از مضامین پایه		
مضامین پایه	مضامین فراگیر	ردیف
بی‌اعتنا بودن حوزه	-بی‌تفاوتی حوزه‌ی علمیه نسبت به مسائل و امور کشور -بی‌تفاوتی حوزه‌ی علمیه باعث تغییر ماهیت جمهوری اسلامی خواهد بود.	۱

	<p>- با کناره‌گیری حوزه فضا برای فرصت‌طلبان ایجاد می‌شود.</p> <p>- با انزواگرزینی حوزه‌های علمیه، جمهوری اسلامی حذف خواهد شد.</p>	
انزوای روحانیت	<p>- رد مغالطه‌ی دوری حوزه علمیه از مسائل سیاسی</p> <p>- بی‌تحرکی و انزوای روحانیت عاملی جهت تعدی دشمن خواهد بود.</p>	۲
هدر رفتن نیروی انسانی	<p>- استفاده‌ی بهینه و درست از امکانات</p> <p>- جهت مند بودن مدیریت و منابع در اختیار حوزه علمیه</p> <p>- هدر رفتن امکانات حوزه آسیب است.</p>	۳
حضور منفعلانه	<p>- روحانیت دژ و پناهگاه اصلی دین است.</p> <p>- عدم تحرک و یا حرکت منفعلانه حوزه عامل خسارت برای دین خواهد بود.</p> <p>- ماحصل حرکت منفعلانه که ضربه به دین است، برخلاف فلسفه‌ی وجودی روحانیت است.</p>	۴
افراط و تفریط	<p>- جوان طلبه‌ی انقلابی باید از افراط و تفریط اجتناب کند تا در معرض تهمت قرار نگیرد.</p> <p>- اهانت به مقدسات حوزه و یا بعضی از اعاضم حوزه انحراف از مسیر اصلی است.</p> <p>- اهانت و توهین به بزرگان در حوزه نوعی آسیب است.</p>	۵
تحجرگرایی	<p>- شناخت لوازم و نیازهای زمان از ضرورت‌های رشد و تحرک است.</p> <p>- ایستایی و عدم انعطاف عامل تحجر است.</p> <p>- استفاده از ظرفیت مبانی اسلامی جهت رفع نیازهای زمانه مانع تحجر است.</p> <p>- توجه صرف به احکام شرعی و عدم درک صحیح آن در جهت رفع نیازهای یک ملت، تحجر است که از حوزه نشأت می‌گیرد.</p>	۶

ج. سیاسی

۱. اتکا به خواست قدرت‌های غربی

«اینکه حالا دنیا این را از ما نمی‌پسندد، این حرف فقهی در دنیا خریدار ندارد، یا این را صریحاً بگویند یا نگویند، اما در دلشان این باشد و اینها را به یک استنباط غلطی بکشاند، این مردود است. متأسفانه در مواردی در گوشه و کنار دیده شده که برای اینکه عرف دنیای متمدن - که عمدتاً مادی است - رعایت شود، در استنباط احکام شرعی دخل و تصرف شده است. حتی بدتر از این، برای اینکه گاهی دل قدرت‌های مادی به دست بیاید - نه حالا عرف دنیای مادی رایج، بلکه عرف قدرت‌های مادی و استکباری رعایت شود.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۹/۸)

۲. القای جدایی دین از سیاست

«فکر جدایی دین و سیاست، به‌عنوان یک آفت، به‌کلی ریشه‌کن نشده است. متأسفانه هنوز در حوزه‌ها کسانی هستند که خیال می‌کنند حوزه باید به کار خودش مشغول بشود، اهل سیاست و اهل اداره‌ی کشور هم مشغول کار خودشان باشند؛ اما این که دین در خدمت اداره‌ی زندگی مردم باشد و سیاست از دین تغذیه بکند، هنوز در بعضی از اذهان درست جا نیفتاده است.» (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۶/۳۱)

۳. انقلاب زدایی از حوزه

«با توجه به نقش ممتاز و بی‌بدیل حوزه‌ی علمیه‌ی قم در پیروزی انقلاب اسلامی، اکنون انگیزه‌ها و طرح‌هایی برای «انقلاب زدایی» از حوزه‌ی علمیه وجود دارد.» (دیدار رهبری، ۱۳۹۴/۱۲/۲۵)

۴. بی‌تفاوتی به انقلاب

«اگر حوزه کارش به آنجا برسد که طلبه نسبت به مسائل انقلاب، احساس بی‌تفاوتی کند، خطر بزرگی است.» (بیانات رهبری، ۱۳۶۹/۱۱/۴)

۵. سهل‌انگاری

«سهل‌انگاری؛ یعنی هر حرفی که به ذهن کسی برسد و به‌عنوان دین بگوید؛ هر غیر متخصص و ناواردی، آنچه را که به سلیقه خودش خوب می‌آید، به دین نسبت دهد و

منعکس کند. این آفت است که به اشتباه‌ها، به انحراف‌ها، به التقاط‌ها، به کج‌روی‌های فکری و علمی و به دنبال آن به فاجعه‌های اجتماعی منتهی می‌شود.» (بیانات رهبری، ۱۳۷۷/۹/۲۳)

۶. سکوت و بی‌طرفی حوزه

«اگر روحانیت شیعه در مقابل حوادث خصمانه‌ای که برای او پیش می‌آید، احساس مسئولیت نکند، وارد میدان نشود، ظرفیت خود را بروز ندهد، کار بزرگی را که بر عهده‌ی اوست، انجام ندهد، این موجب نمی‌شود که دشمن، دشمنی خود را متوقف کند؛ به عکس، هر وقت آنها در ما احساس ضعف کردند، جلو آمدند؛ هر وقت احساس انفعال کردند، به فعالیت خودشان افزودند و پیش آمدند. سکوت و بی‌طرفی علما و روحانیون و حوزه‌های علمیه به هیچ‌وجه نمی‌تواند دشمنی دشمن را متوقف کند.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۶/۹/۸)

۷. عدم شناختن زمانه

«یکی از اشکالات کار ما، نشناختن وضع زمانه است. بعضی‌ها علم و تقوا هم دارند، اما در عین حال نمی‌توانند جایگاه و سنگری را که باید در آن بایستند و کار کنند، بشناسند؛ مثل کسی که در بین جبهه‌ی خودی و دشمن، سنگر و جایگاه خودش را گم می‌کند و جهت دشمن را اشتباه می‌کند؛ آتش هم می‌گیرد، اما گاهی آتش را روی سر دوستان می‌ریزد. نشناختن فضای جغرافیای سیاسی و فکری دنیا و همچنین نقطه‌ی تمرکز و خط نگاه و امتداد تیر دشمن - که از کمان حقد و کینه‌ی او پرتاب می‌شود - ما را خیلی دچار اشکال می‌کند.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۴/۲/۱۱)

۸. نفوذ غربی‌ها

«از وقتی که اروپایی‌ها و غربی‌ها و سیاستمداران صهیونیست و متفکرانی که نشسته بودند برای نابودی دنیای اسلام نقشه کشیده بودند، دانش را همراه با سیاست وارد کشور ما کردند، علم را از دین جدا کردند؛ رشته‌ی دین یک رشته‌ی خالی از علم شد و رشته‌ی علم، یک رشته‌ی خالی از دین. در حوزه‌های علمیه، دروس علم با پیشرفت‌های جدید راه داده نشد. دنبال این باید گشت که چرا در دهه‌های این قرن و قرن گذشته، فراگرفتن دانش‌های غیردینی - همین علوم رایج که قبل از آن در حوزه‌ها تعلیم و تعلم می‌شد - در حوزه‌های علمیه نیامد و چرا علما که خود متفکرینی بودند و وراثت و صاحبان همین

علوم در دوره‌های گذشته بودند، آنها را طرد کردند. دو مؤثر و عامل وجود داشت و هر دو مربوط می‌شد به اینکه غربی‌ها متصدی و صاحب علم و دانش طبیعی در محیط عالم شده بودند. این دو مؤثر، یکی این بود که علمای دین، علمی را که به وسیله‌ی دشمنان دین و کفار می‌خواست ترویج بشود، با چشم بدبینی نگاه می‌کردند و طرد می‌کردند و عامل دوم این بود که همان دشمنان و همان کفار حاضر نبودند علم را که در اختیار آنها بود، به داخل حوزه‌های علمی که مرکز دین بود، راه بدهند و نفوذ بدهند.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۹/۷/۲۹)

۹. فقدان فضای باز جهت اندیشه

«در حوزه‌های علمیه، دانشگاه و محیط‌های فرهنگی و مطبوعاتی، هو کردن کسی که حرف تازه‌ای می‌آورد، یکی از بزرگ‌ترین خطاهاست؛ بگذارید آزادانه فکر کنند.» (بیانات رهبری، ۱۳۸۵/۳/۲۹)

۱۰. نفوذ جناح‌بندی‌های سیاسی

«مراقب باشید که دسته‌بندی‌ها و جناح‌بندی‌های سیاسی در حوزه نفوذ و رشد نکند.» (بیانات رهبری، ۱۳۷۰/۱۲/۱)

۱. تحویل متن و استخراج مضامین پایه

در این بخش، مضامین پایه و کدهای ابتدایی مربوط به آسیب‌های پیش روی حوزه در الگوی بینشی اعتقادی در جدول ارائه می‌شود تا بسترهای استخراج مضمون‌های فراگیر در مرحله بعدی فراهم گردد.

جدول شماره ۷. تحویل متن و استخراج مضامین پایه آسیب‌های پیش روی حوزه علمیه در اندیشه رهبری		
ردیف	متن	استخراج مضامین پایه
۱	اینکه حالا دنیا این را از ما نمی‌پسندد، این حرف فقهی در دنیا خریدار ندارد، یا این را صریحاً بگویند یا نگویند، اما در دلشان این باشد و اینها را به یک استنباط غلطی بکشاند، این مردود است. متأسفانه در مواردی در گوشه و کنار دیده‌شده که برای اینکه عرف دنیای متمدن - که عمدتاً مادی است - رعایت شود، در استنباط احکام شرعی دخل و تصرف شده است. حتی بدتر از این، برای اینکه گاهی دل	-مردود بودن استنباط‌های غلط از احکام دینی در جهت خوشایند غرب -دخل و تصرف در مبانی دینی به‌منظور خوشایندسازی قدرت‌های غربی -تفریط در دین برای راضی سازی قدرت‌های مادی‌گرا

	قدرت‌های مادی به دست بیاید-نه حالا عرف دنیای مادی رایج، بلکه عرف قدرت‌های مادی و استکباری رعایت شود.	
۲	فکر جدایی دین و سیاست، به‌عنوان یک آفت، به‌کلی ریشه‌کن نشده است. متأسفانه هنوز در حوزه‌ها کسانی هستند که خیال می‌کنند حوزه باید به کار خودش مشغول بشود، اهل سیاست و اهل اداره‌ی کشور هم مشغول کار خودشان باشند؛ اما این‌که دین در خدمت اداره‌ی زندگی مردم باشد و سیاست از دین تغذیه بکند، هنوز در بعضی از اذهان درست جا نیفتاده است.	-جولان دهی آسیب تفکر جدایی دین از سیاست در حوزه‌های علمیه -تفکر جدایی دین و سیاست در حوزه‌ی علمیه هنوز حاکم است. -عدم باور و اعتقاد قلبی مبنی بر جامعیت دین در حیات بشری
۳	با توجه به نقش ممتاز و بی‌بدیل حوزه‌ی علمیه‌ی قم در پیروزی انقلاب اسلامی، اکنون انگیزه‌ها و طرح‌هایی برای «انقلاب‌زدایی» از حوزه‌ی علمیه وجود دارد.	-حوزه‌ی علمیه مادر انقلاب و منشأ ظهور آن -تلاش عده‌ای در جهت انقلاب‌زدایی از حوزه
۴	اگر حوزه کارش به آنجا برسد که طلبه نسبت به مسائل انقلاب، احساس بی‌تفاوتی کند، خطر بزرگی است.	-خطر عظیم بی‌تفاوتی حوزه‌های علمیه در قبال انقلاب اسلامی
۵	سهل‌انگاری؛ یعنی هر حرفی که به ذهن کسی برسد و به‌عنوان دین بگوید؛ هر غیر متخصص و ناواردی، آنچه را که به سلیقه خودش خوب می‌آید، به دین نسبت دهد و منعکس کند. این آفت است که به اشتباه‌ها، به انحراف‌ها، به التقاط‌ها، به کج‌روی‌های فکری و علمی و به دنبال آن به فاجعه‌های اجتماعی منتهی می‌شود.	-تحلیل و تفسیر به رأی مباحث دینی -تحلیل و تفسیر دین بر اساس منفعت و رأی شخصی زمینه‌ساز انحراف و کج‌روی و التقاط می‌گردد.
۶	اگر روحانیت شیعه در مقابل حوادث خصمانه‌ای که برای او پیش می‌آید، احساس مسئولیت نکند، وارد میدان نشود، ظرفیت خود را بروز ندهد، کار بزرگی را که بر عهده‌ی اوست، انجام ندهد، این موجب نمی‌شود که دشمن، دشمنی خود را متوقف کند؛ به‌عکس، هر وقت آنها در ما احساس ضعف کردند، جلو آمدند؛ هر وقت احساس انفعال کردند، به فعالیت خودشان افزودند و پیش آمدند. سکوت و بی‌طرفی علما و روحانیون و حوزه‌های علمیه به‌هیچ‌وجه نمی‌تواند دشمنی دشمن را متوقف کند.	-انزوا و خستی و بی‌طرف بودن روحانیت و حوزه‌ی علمیه عاملی در برابر کاهش و رفع خصومت دشمن نیست. -عدم احساس مسئولیت روحانیت در تقابل با دشمن سبب زیاده‌خواهی و تعدی‌های بیشتر نظام استکباری است. -ضعف روحانیت باعث زیاده‌خواهی دشمن می‌گردد.
۷	یکی از اشکالات کار ما، نشناختن وضع زمانه	-از اشکالات اساسی حوزه عدم

<p>شناخت از نظام جهانی و داخلی است. -علم و تقوا برای شناخت زمانه در مواردی در طیفی از افراد کفایت نمی‌کند. -علم شناخت جغرافیای سیاسی و فکری دنیا مشکل‌آفرین است.</p>	<p>است. بعضی‌ها علم و تقوا هم دارند، اما در عین حال نمی‌توانند جایگاه و سنگری را که باید در آن بایستند و کار کنند، بشناسند؛ مثل کسی که در بین جبهه‌ی خودی و دشمن، سنگر و جایگاه خودش را گم می‌کند و جهت دشمن را اشتباه می‌کند؛ آتش هم می‌گیرد، اما گاهی آتش را روی سر دوستان می‌ریزد. نشناختن فضای جغرافیای سیاسی و فکری دنیا و همچنین نقطه‌ی تمرکز و خط نگاه و امتداد تیر دشمن - که از کمان حقد و کینه‌ی او پرتاب می‌شود - ما را خیلی دچار اشکال می‌کند.</p>	
<p>-نظام استکباری عامل افتراق علم از دین -ممنوعیت فراگیری دانش‌های غیردینی در حوزه‌های علمیه -بدینی علمای دین به علم تحت سلطه‌ی نظام‌های استکباری عامل اول جلوگیری از ورود علم‌های غیردینی به حوزه بود. -نظام‌های استکباری مانع ورود علم غیردینی به حوزه‌های علمیه -علم ابزاری در دست سیاست‌های غیردینی بود.</p>	<p>از وقتی که اروپایی‌ها و غربی‌ها و سیاستمداران صهیونیست و متفکرانی که نشسته بودند برای نابودی دنیای اسلام نقشه کشیده بودند، دانش را همراه با سیاست وارد کشور ما کردند، علم را از دین جدا کردند؛ رشته‌ی دین یک رشته‌ی خالی از علم شد و رشته‌ی علم، یک رشته‌ی خالی از دین. در حوزه‌های علمیه، دروس علم با پیشرفت‌های جدید راه داده نشد. دنبال این باید گشت که چرا در دهه‌های این قرن و قرن گذشته، فراگرفتن دانش‌های غیردینی - همین علوم رایج که قبل از آن در حوزه‌ها تعلیم و تعلم می‌شد - در حوزه‌های علمیه نیامد و چرا علما که خود متفکرینی بودند و ورآث و صاحبان همین علوم در دوره‌های گذشته بودند، آنها را طرد کردند. دو مؤثر و عامل وجود داشت و هر دو مربوط می‌شد به اینکه غربی‌ها متصدی و صاحب علم و دانش طبیعی در محیط عالم شده بودند. این دو مؤثر، یکی این بود که علمای دین، علمی را که به وسیله‌ی دشمنان دین و کفار می‌خواست ترویج بشود، با چشم بدینی نگاه می‌کردند و طرد می‌کردند و عامل دوم این بود که همان دشمنان و همان کفار حاضر نبودند علم را که در اختیار آنها بود، به داخل حوزه‌های علمیه که مرکز دین بود، راه بدهند و نفوذ بدهند. هر دو از یکدیگر گریزان و با یکدیگر دشمن [بودند] و علت اصلی هم این بود که علم، ابزاری</p>	<p>۸</p>

	بود در دست سیاست‌های ضد‌دین؛ در همه جای عالم و از جمله در کشورهای اسلامی	
۹	در حوزه‌های علمیه، دانشگاه و محیط‌های فرهنگی و مطبوعاتی، هو کردن کسی که حرف تازه‌ای می‌آورد، یکی از بزرگ‌ترین خطاهاست؛ بگذارید آزادانه فکر کنند.	- واکنش منفی و غیرمنطقی در مقابل تفکر و اندیشه جدید - فضا ندادن به تفکر نو
۱۰	مراقب باشید که دسته‌بندی‌ها و جناح‌بندی‌های سیاسی در حوزه نفوذ و رشد نکند.	- رشد دسته‌بندی‌های سیاسی در حوزه - نفوذ تفکر جناح‌های سیاسی در فضای حوزه‌های علمیه

۲. تبدیل مضامین اولیه به مضامین فراگیر

در این بخش، کدهای عام و مضامین پایه که از متون آیت‌الله خامنه‌ای استخراج شدند، به مضامین فراگیر و تبدیل می‌شوند تا بستر توصیف مضامین سازمان دهنده فراهم شود.

جدول شماره ۱۸ استخراج مضامین فراگیر از مضامین پایه		
ردیف	مضامین پایه	مضامین فراگیر
۱	- مردود بودن استنباط‌های غلط از احکام دینی در جهت خوشایند غرب - دخل و تصرف در مبانی دینی به منظور خوشایندسازی قدرت‌های غربی - تفریط در دین برای راضی سازی قدرت‌های مادی‌گرا	اتکا به خواست قدرت‌های غربی
۲	- جولان دهی آسیب تفکر جدایی دین از سیاست در حوزه‌های علمیه - تفکر جدایی دین و سیاست در حوزه‌ی علمیه هنوز حاکم است. - عدم باور و اعتقاد قلبی مبنی بر جامعیت دین در حیات بشری	القای جدایی دین از سیاست
۳	- حوزه‌ی علمیه مادر انقلاب و منشأ ظهور آن - تلاش عده‌ای در جهت انقلاب زدایی از حوزه	انقلاب زدایی از حوزه
۴	- خطر عظیم بی‌تفاوتی حوزه‌های علمیه در قبال انقلاب اسلامی	بی‌تفاوتی به انقلاب
۵	- تحلیل و تفسیر به رأی مباحث دینی - تحلیل و تفسیر دین بر اساس منفعت و رأی شخصی زمینه‌ساز انحراف و کج‌روی و التقاط می‌گردد.	سهل‌انگاری

سکوت و بی‌طرفی حوزه	<p>۶ -انزوا و خشتی و بی‌طرف بودن روحانیت و حوزه‌ی علمیه عاملی در برابر کاهش و رفع خصومت دشمن نیست.</p> <p>-عدم احساس مسئولیت روحانیت در تقابل با دشمن سبب زیاده‌خواهی و تعدی‌های بیشتر نظام استکباری است.</p> <p>-ضعف روحانیت باعث زیاده‌خواهی دشمن می‌گردد.</p>
عدم شناختن زمانه	<p>۷ -از اشکالات اساسی حوزه عدم شناخت از نظام جهانی و داخلی است.</p> <p>-علم و تقوا برای شناخت زمانه در مواردی در طیفی از افراد کفایت نمی‌کند.</p> <p>-عدم شناخت جغرافیای سیاسی و فکری دنیا مشکل‌آفرین است.</p>
نفوذ غربی‌ها	<p>۸ -ممنوعیت فراگیری دانش‌های غیردینی در حوزه‌های علمیه</p> <p>-فراگرفتن دانش‌های غیردینی در حوزه‌ها ممنوع و به حوزه‌های علمیه راه نیافتند.</p> <p>-بدبینی علمای دین به علم تحت سلطه‌ی نظام‌های استکباری عامل اول جلوگیری از ورود علم‌های غیردینی به حوزه بود.</p> <p>-نظام‌های استکباری مانع ورود علم غیردینی به حوزه‌های علمیه -علم‌ابزاری در دست سیاست‌های غیردینی بود.</p>
فقدان فضای باز جهت اندیشه	<p>۹ -واکنش منفی و غیرمنطقی در مقابل تفکر و اندیشه جدید</p> <p>-فضا ندادن به تفکر نو</p>
نفوذ جناح‌بندی‌های سیاسی	<p>۱۰ -رشد دسته‌بندی‌های سیاسی در حوزه</p> <p>-نفوذ تفکر جناح‌های سیاسی در فضای حوزه‌های علمیه</p>

۳. کشف و توصیف شبکه‌ی مضامین

در این بخش، مضامین سازمان دهنده در اندیشه و بیانات رهبری از مضامین فراگیری استخراج می‌گردد تا اطلاعات تکمیلی برای طراحی شبکه‌ی مضامین فراهم گردد.

الف. الگوی بینشی - اعتقادی

آسیب‌ها و چالش‌ها	کدها و مضامین سازمان دهنده	ردیف
بینشی - اعتقادی	انحراف در معرفی دین	۱
بینشی - اعتقادی	عدم آگاهی از مسائل دنیا	۲

۳	عدم قرائت صحیح قرآن	بینشی - اعتقادی
۴	غفلت از فلسفه اسلامی	بینشی - اعتقادی
۵	کج‌فهمی و غافل بودن	بینشی - اعتقادی
۶	عدم بهره‌گیری از فکر درست و برنامه‌ریزی	بینشی - اعتقادی

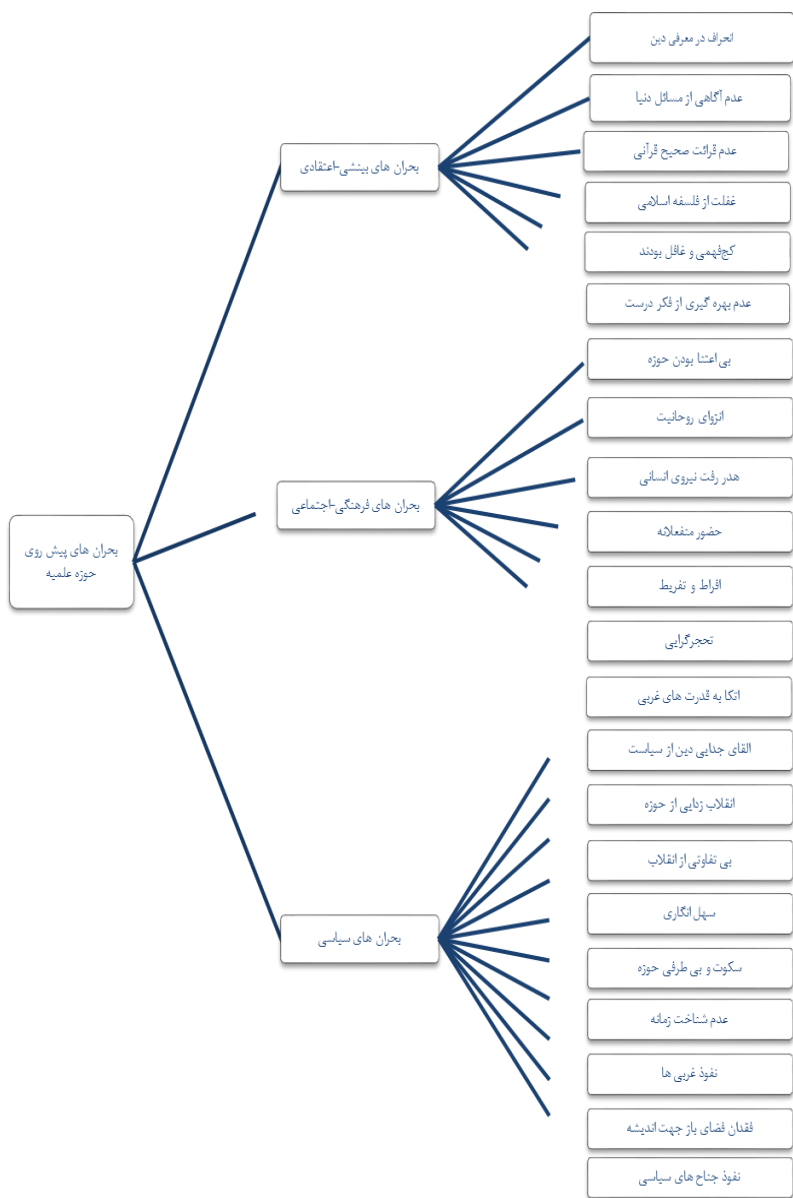
ب. الگوی فرهنگی - اجتماعی

جدول شماره ۶. استخراج مضامین سازمان دهنده از مضامین فراگیر		
ردیف	کدها و مضامین سازمان دهنده	آسیب‌ها و چالش‌ها
۱	بی‌اعتنا بودن حوزه	فرهنگی - اجتماعی
۲	انزوای روحانیت	فرهنگی - اجتماعی
۳	هدر رفتن نیروی انسانی	فرهنگی - اجتماعی
۴	حضور منفعلانه	فرهنگی - اجتماعی
۵	افراط و تفریط	فرهنگی - اجتماعی
۶	تحت‌جرگرای	فرهنگی - اجتماعی

ج. الگوی سیاسی

ردیف	کدها و مضامین سازمان دهنده	آسیب‌ها و چالش‌ها
۱	اتکا به خواست قدرت‌های غربی	سیاسی
۲	القای جدایی دین از سیاست	سیاسی
۳	انقلاب زدایی از حوزه	سیاسی
۴	بی‌تفاوتی به انقلاب	سیاسی
۵	سهل‌انگاری	سیاسی
۶	سکوت و بی‌طرفی حوزه	سیاسی
۷	عدم شناختن زمانه	سیاسی
۸	نفوذ غربی‌ها	سیاسی
۹	فقدان فضای باز جهت اندیشه	سیاسی
۱۰	نفوذ جناح‌بندی‌های سیاسی	سیاسی

پس از نیل به مضامین پایه و استخراج مضامین فراگیر از مضامین استنباطی پایه و ترسیم جدول به منظور نمایش دادن انسجام بین آسیب‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه در قالب‌ها بینشی-اعتقاد، فرهنگی-اجتماعی و سیاسی، در انتها شبکه‌ی مضامین که نشان‌گر مسیر تحلیل مضمون می‌باشد ترسیم شده است:

شکل شماره ۳. شبکه‌ی مضامین آسیب‌های پیش روی حوزه علمی

نتیجه‌گیری

حوزه‌های علمیه به‌عنوان نمادهای شکل‌دهنده و تثبیت‌گر انقلاب اسلامی سبب پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ شدند. در روند تحولات و حوادث پیرامون نظام جمهوری اسلامی حوزه نقش فعالی داشته است. ماهیت انقلاب اسلامی از مبانی دینی گرفته شده است لذا تداوم و پایداری این نظام نیز نیازمند حضور فعال و دائمی حوزه در صحنه‌ها می‌باشد. برای این منظور لازم است که حوزه‌های علمیه در قبال انواع آسیب‌ها و چالش‌ها صیانت شوند. صیانت از انقلاب و نظام اسلامی زمانی میسر خواهد بود که حوزه‌های علمیه به‌عنوان مادر انقلاب از آسیب‌ها بری باشند. آسیب‌های پیش روی حوزه‌های علمیه در اندیشه و بیان امامین انقلاب به‌انحاء مختلف بیان و هشدار داده شده است. در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی بارها در نشست‌های مختلف حوزه و طلاب با رهبری به این مسائل توجه اساسی شده است. در این پژوهش تلاش شد آسیب‌های پیش روی حوزه‌ی علمیه بر اساس اندیشه و بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی مورد تحلیل و واکاوی قرار گیرد. آسیب‌ها در سه الگوی بینشی-اعتقادی، فرهنگی اجتماعی و سیاسی مورد تحلیل قرار گرفت که در الگوی بینشی اعتقادی به مسائلی چون ارتجاع، تحجر، انحراف در معرفی دین و امثال آن توجه شد. در الگوی فرهنگی اجتماعی به مسائلی چون انزوای روحانیت، حضور منفعلانه و... عنایت شد و در بعد سیاسی به مسائلی چون القای جدایی دین از سیاست، سیاست زدگی حوزه، عدم شناخت زمانه و نفوذ غربی‌ها در حوزه و... توجه شده است. در این پژوهش از روش تحلیل مضمون استفاده شد که بر اساس این روش سه محور: ۱. مضامین پایه ۲. مضامین فراگیر ۳. مضامین سازمان دهنده ۴. شبکه‌ی مضامین مورد توجه قرار گرفت. در مرحله‌ی اول که شامل مضامین پایه است متن اصلی در جدول مورد تحلیل قرار گرفت و استنباط‌هایی چون مضامین پایه از آن استخراج شد. در مرحله‌ی دوم مضامین پایه مورد استنباط قرار گرفت و مضامین فراگیر از آن استخراج شد و در مرحله‌ی سوم مضامین فراگیر مورد تحلیل و استنباط قرار گرفت و مضامین سازمان دهنده استخراج گردید و در مرحله‌ی چهارم کل سه مرحله در قالب نموداری به نمایش گذاشته شد که نشانگر کلیه‌ی مراحل روش تحلیل مضمون است. عنوان آسیب‌های پیش روی حوزه‌های علمیه در اندیشه رهبر معظم انقلاب

اسلامی بر اساس چهار مرحله‌ی تحلیل مضمون مورد واکاوی قرار گرفت و سپس مضامین پایه و فراگیر و سازمان دهنده و شبکه‌ی مضامین که به مواردی از آن‌ها در قسمت الگوهای سه‌گانه بینشی-اعتقادی، فرهنگی-اجتماعی و سیاسی اشاره شد استخراج گردید.

منابع

۱. اعرافی، علیرضا. (۱۳۹۵). حوزه علمیه: (چیستی/گذشته/حال/آینده). مؤسسه‌ی اشراق و عرفان.
۲. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۴/۶/۱۴). بیانات در آغاز درس خارج فقه.
۳. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۰/۰۶/۳۱). بیانات در آغاز درس خارج فقه.
۴. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸۶/۰۹/۰۸). بیانات در دیدار جمعی از اساتید و فضلا و مبلغان و پژوهشگران حوزه‌های علمیه کشور.
۵. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸۶/۹/۸). بیانات در دیدار جمعی از اساتید و فضلا و مبلغان و پژوهشگران حوزه‌های علمیه کشور.
۶. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸/۹/۸). بیانات در دیدار جمعی از اساتید و فضلا و مبلغان و پژوهشگران حوزه‌های علمیه کشور.
۷. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸۶/۰۹/۰۸). بیانات در دیدار جمعی از اساتید و فضلا و مبلغان و پژوهشگران حوزه‌های علمیه کشور.
۸. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۲/۰۹/۲۴). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان و طلاب.
۹. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸۴/۰۲/۱۱). بیانات در دیدار جمعی از روحانیون استان کرمان.
۱۰. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۰/۱۲/۱). بیانات در دیدار جمعی از روحانیون.
۱۱. آیت ... خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۷۷/۰۹/۲۳). بیانات در دیدار جمعی از روحانیون.

۱۲. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۷۰/۱۱/۳۰). بیانات در دیدار جمعی از فضلالی حوزه‌ی علمیه‌ی قم.
۱۳. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۷۴/۰۹/۱۳). بیانات در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی.
۱۴. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۳/۰۳/۲۲). بیانات در دیدار طلاب مدرسه علمیه آیت‌الله مجتهدی.
- آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۶۹/۱۱/۰۴). بیانات در دیدار مجمع نمایندگان طلاب و فضلالی حوزه‌ی علمیه‌ی قم.
۱۵. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۶۹/۱۱/۰۴). بیانات در دیدار مجمع نمایندگان طلاب و فضلالی حوزه‌ی علمیه‌ی قم.
۱۶. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۹۶/۱۱/۲۹). بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی.
۱۷. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۵/۰۳/۲۹). بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی.
۱۸. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۶۸/۱۲/۲۷). بیانات در دیدار مسئولان و معلمان دبیرستان علوم و معارف اسلامی شهید مطهری.
- آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۲/۱۰/۲۹). بیانات در دیدار جمعی از نخبگان حوزوی.
۱۹. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۷۶/۰۳/۱۴). بیانات در مراسم هشتمین سالگرد رحلت امام خمینی.
۲۰. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۹/۰۸/۲۳). مروری بر سخنرانی در دیدار طلاب، فضلا و اساتید حوزه علمیه قم.
۲۱. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۹۴/۱۲/۲۵). دیدار اعضای مجمع نمایندگان طلاب و فضلالی حوزه علمیه قم با رهبر انقلاب.
۲۲. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۹/۰۷/۲۹). دیدار جمعی از علما و اساتید و مدیران مدارس و طلاب حوزه علمیه قم با رهبر انقلاب.

۲۳. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۷/۰۷/۲۹). دیدار جمعی از علما و اساتید و مدیران مدارس و طلاب حوزه علمیه قم با رهبر انقلاب.
۲۴. آیت ... خامنه ای، سید علی. (۱۳۸۹/۰۷/۲۹). دیدار جمعی از علما و اساتید و مدیران مدارس و طلاب حوزه علمیه قم با رهبر انقلاب.
۲۵. درخشه، جلال و همکاران. (۱۳۹۴). «تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای». *جستارهای سیاسی معاصر*. دوره ۶، ش ۱۷، ۷۲-۵۳.
۲۶. رضوی، مرتضی. (۱۳۹۴). *آسیب‌شناسی حوزه علمیه*. انتشارات مؤلف.
۲۷. کمالی، یحیی. (۱۳۹۷). «روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی». *سیاست‌گذاری عمومی*. دوره ۴، ش ۲، ۱۸۹-۲۰۸.